

РЕВОЛЮЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ НА ПОЧ. ХХІ СТ.

Актуальність дослідження. Відповідно до ст. 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. На жаль, коли влада виходить з інтересів держави як суб'єкта управління суспільством, а громадськість — з інтересів суспільства як суб'єкта формування держави та впливу на неї, важко знайти взаємозв'язок здорового співіснування навіть в умовах демократизації. Це призводить до акцій громадського спротиву та революційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми показав, що проблеми революційних процесів висвітлені в роботах відомих українських і зарубіжних вчених та практиків Г. Гроція, Ю. Кальниша, Б. Майрофа, Г. Моска, О. Фісуна та інших дослідників.

Разом з тим, аналізуючи літературу, можна зробити висновок, що бракує праць узагальнюючого характеру, у яких поняття громадського спротиву розглядалося в контексті взаємозв'язку публічного управління та процесів самоорганізації.

Виклад основного матеріалу В сучасних суспільних науках існують різні визначення громадянського суспільства в широкому сенсі, як певного типу суспільної організації. Це пов'язано як з тим, що саме громадянське суспільство є складним і багатомірним явищем, так і з тим, що термін «громадянське суспільство» входить до інструментарію різних наук про суспільство (історії, політології, соціальної філософії, соціології), що накладає на його визначення свій відбиток, особливо з урахуванням наявності в цих науках різних традицій та шкіл. Одним з перших, хто підняв на вершину ієрархії суспільно-політичних цінностей права людини, став Г. Гроцій. Він виводив інститут міжнародного права, у якому на одному

правовому рівні знаходиться індивід та держава. Головне завдання правової держави голландський філософ бачив у звільненні релігійної сфери та традиційних моральних цінностей для особистої реалізації кожної особи [1]. Маємо розуміти, що влада не зможе всебічно контролювати народ. Проте саме від того, наскільки вона прислухається до народу, від конституційної системи, переважаючої ідеології і соціальних настанов, залежить співіснування влади і суспільстві у державному інституті. Однак абсолютний народний суверенітет і влада більшості є найслабшими стримуючими факторами для правителів. Про це також говорив Б. Майроф у науковій праці «Лики демократії» [3]. Більшість в будь-якому випадку не правитиме. І цим самим народ вручає необмежену владу правлячій меншості, яка претендує на право репрезентувати більшість. Отже, ніде тиранія не є більш вірогідною, ніж у суспільстві, де конституційна система і панівна ідеологія узаконюють владу більшості. Ось тепер ми добре розуміємо, чому ст. 5 Конституції України не діє у нашій демократичній державі. І тут ми також погоджусьмося із дослідником Ю. Кальнишем, який у науковій праці «Етика влади й розвиток культури державного управління в Україні» [2] виклав думку, що суспільство не має права покладатися на те, що до влади завжди приходитимуть відповідальні й компетентні люди, які можуть конкретно піклуватися про громадян, процвітання Батьківщини і авторитет Української держави. По суті, йдеться про роль ціннісних орієнтирів вищих керівних кадрів. У своїй праці «Політичний режим України у порівняльній перспективі» [4] кандидат філософських наук О. Фісун наголошує, що падіння комуністичного режиму і наступні політичні перетворення демонстрували принципову наслідуваність базових принципів організації влади і не обов'язково мали привести до встановлення форм ліберального демократичного устрою. Зокрема, в Україні спостерігаємо це в період першого терміну президента Кучми, який намагався регулювати драматичні втрати політичних і економічних реформ за допомогою типового «патримоніального менеджменту». Стиль управління Леоніда Даниловича

Кучми був безперечно глибоко персоніфікованим. Команда одноступців змінювалася дуже часто і не була стабільною. Скажімо прем'єр-міністр Віктор Янукович був восьмим головою уряду за два терміни президентства Кучми, а Віктор Медведчук — п'ятий керівник Адміністрації Президента. Такими ж були перестановки кадрів на рівні віце-прем'єрів, міністрів, керівників державних комітетів і служб, голів адміністрацій в областях. Неототалітарний стиль правління призводив до того, що більшість державних мужів, експлуатуючи національні ресурси, відверто конкурували чи навіть ворогували між собою.

В Україні президентські вибори 1999 року остаточно підтвердили гегемонію глави держави. Усі важливі ресурси, які впливали на життєдіяльність держави, в цілому Леонід Данилович Кучма успішно контролював. Як ми уже згадували, при цьому Президент нехтував публічно-політичними каналами, і спирався на державно-адміністративні канали впливу на суспільство — наприклад, через зміну і призначення регіональних лідерів, контроль ключових позицій у державному апараті, силових міністерствах і основних галузях економіки.

Внаслідок подій листопада-грудня 2004 р. відбулося *примусове, за участю широких верств народу* повалення недемократичного, хоч ще й не зовсім усталеного режиму, і до влади прийшла загартована перебуванням в опозиції еліта, спочатку об'єднана революційним поривом та підтримкою народу і готова змінити як методи ведення політики, так і політичний курс.

Ще однією особливістю помаранчевої революції була її надзвичайна миролюбність, доброзичливість, позитивно заряджена аура Майдану, який не піддавався жодним синдромам, пов'язаним із великою масою людей, притаманним «натовпу». Революція стверджувала не руйнуючи, домагалася справедливості, не проявляючи жорстокості. І чи не найголовніше — вона захищала, а не відкидала закони й Конституцію.

Про природу Помаранчевої революції говоритимуть ще довго. Але вже тепер можна сказати, що помаранчева революція спростувала постулати

марксизму — про те, що революцію робить пролетаріат (або інший клас), якому нічого втрачати, крім власних кайданів, і про те, що революції відбуваються тоді, коли для цього визріють соціально-економічні передумови. Зате помаранчева революція підтвердила іншу тезу Маркса — по-справжньому вільною людиною може бути лише людина фінансово незалежна. Не применшуючи ролі представників інших верств населення, віддаючи належне найактивнішим учасникам революції — студентам, слід відзначити, що головною її соціальною базою і рушійною силою став середній клас, який тільки-но народжується. На практиці були підтверджені дослідження соціологів, що революційний матеріал займається — виявляє найбільшу активність — коли на авансцену виходить третє покоління, яке ще не нюхало пороху і не приймало участі в попередніх революційних подіях. Українська молодь, насамперед студенти, через участь в акціях протесту показали себе основним «горючим матеріалом» революції. Вони де-факто задекларували «нову політику», якісно відмінну від попередньої не лише за назвою, формами, але й за змістом [5].

Помаранчева революція 2004 р. була успішною, але незавершеною, оскільки нова політична еліта так і не реалізувала окреслених революційних завдань. Тому Революція Гідності стала, фактично, продовженням Помаранчевої революції і черговою спробою українського суспільства не лише змінити владну еліту, але й змусити її виконувати революційну програму.

За підсумками року після Революції гідності нинішня українська влада на чолі з Петром Порошенком і Арсенієм Яценюком, а також наближеними до них політичними васалами, котрі зараз разом формують коаліцію у Верховній Раді, стала уособленням контрреволюції. Важко знайти інше слово, щоб коротко і влучно охарактеризувати зміст роботи уряду і президента, які не наважились на рішучі радикальні зміни, а вперто намагаються залишити все так, як і було. І наївно сподіваючись

косметичними новаціями виролити ситуацію, лікуючи окремі симптоми, а не причини хвороб українського суспільства та держави.

Стару корумповану систему, яка працювала на відкатах, поборах і грабунку держави свідомо чи несвідомо було вирішено не демонтувати, а зберегти та пристосувати задля власної вигоди і утримання при владі. У тому, щоб революційні реформи не відбулися, зацікавлений весь без винятку олігархат та залежні від них політики. У цьому ж зацікавлений і великий контингент корупціонерів різних рангів у різних галузях держуправління, судах, прокуратурі, митниці та міліції. Сьогодні інтереси олігархату, клептократичних політиків і корупціонерів збіглися і допомогли їм унеможливити зміни, зберегти і підім'яти систему під себе.

Висновки та перспективи подальших досліджень. *Революція — це перехід від традиційного до раціонального типу легітимності.* Ось чому на порядку денному гостро стоїть проблема повного перезавантаження суспільства, руху з «чистого листа», а це вимагає і наявності добре опрацьованої програми, і її фахових, а головне — моральних виконавців.

Список використаних джерел:

1. Гроций Г. О праве войны и мира / Г. Гроций. — М. : Ладомир, 1994. — 868 с.
2. Кальниш Ю. Г. Етика влади й розвиток культури державного управління в Україні / Ю. Г. Кальниш // Розвиток культурного потенціалу державних службовців України : наук. пр. / За заг. ред. В. А. Ребкала. — К. ; Житомир : Полісся, 2002. — С. 190–205.
3. Майроф Б. Лики демократии / Б. Майроф. — М., 2000. — 475 с.
4. Фісун О. А. Політичний режим України у порівняльній перспективі / О. А. Фісун [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/6/2.pdf>.
5. Формула помаранчевої перемоги: нотатки несторонніх спостерігачів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=375.